

NOTE DE LECTURĂ / RECENZII

Iulian Chifu (coordineator)

Energy Security Strategies in the Wider Black Sea Region, București, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale, 2011, 376 p.

Semnalăm apariția, la Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale al Academiei Române, a cărții *Energy Security Strategies in the Wider Black Sea Region*, coordonată de Iulian Chifu, fost director al Centrului de Prevenire a Conflictelor și de Alertă Timpurie din București, în prezent consilier al președintelui României, Traian Băsescu. Așa cum precizează Iulian Chifu, echipa care a coordonat proiectul este completată de doi alți cercetători, Adriana Sauliuc și Bogdan Nedea. În total, doisprezece autori au contribuit la arhitectura prezentei cărți. Este vorba de o a doua ediție a cărții, a cărei temă fundamentală generează preocupări și îngrijorări la scară mondială — chestiunea energetică. Autorii analizează regiunea extinsă a Mării Negre, pentru a pune în evidență specificitatea ei în ce privește securitatea energetică.

La nivel teoretic, în prefața cărții, Iulian Chifu evocă cele două școli ce încadrează tema. Pe de o parte, există abordarea centrată pe resurse și pe rutele alternative; pe de altă parte, o a doua perspectivă insistă asupra interdependenței statelor în materie de energie. Tabloul regiunii în studiu este constituit din țări ce se găsesc într-o situație complexă de interdependență, ca state producătoare, state de tranzit sau state destinate/consumatoare de energie.

Cum se poate găsi echilibrul necesar între aceste categorii de state, dat fiind jocul permanent de tip ofertă — cerere pe „piața energiei”, adesea complicat de conotații și de interese politice? Autorii încearcă să dea cel mai bun răspuns la această întrebare, combinând abordarea teoretică cu profilul de securitate energetică al țărilor ce fac parte din regiunea luată în considerare — România, Bulgaria, Turcia, Republica Moldova, Ucraina, Federația Rusă, Georgia, Armenia, Azerbaidjan.

Importanța strategiilor de securitate este de la bun început subliniată. Autorii arată că statele din regiune au nevoie de astfel de strategii, deoarece domeniul securității energetice este amenințat de mai multe tipuri de criză: efectele catastrofice pe termen scurt, provocate de întreruperea distribuției de energie; efectele provocate de creșterea disproporționată a prețului energiei; investițiile mici și suprimarea Investiției Străine Directe (Foreign Direct Investment — FDI). Astfel, a avea o strategie în materie de

securitate energetică înseamnă pentru fiecare stat să aibă capacitatea de răspuns la crize în condiții de eficacitate și realism.

Prima parte a cărții, *The fundamentals of Energy Security at the geopolitical, regional and institutional level*, cuprinde trei subtitluri. Primul este dedicat regiunii Caucazului, considerată drept cheie în problema energetică a regiunii studiate. Celelalte două subtitluri se referă la relațiile internaționale în materie energetică între această regiune și respectiv NATO și UE. Interesul de a aborda această temă vine din faptul că cele două organizații internaționale se intersectează cu regiunea vizată nu numai prin preocuparea comună pentru chestiunile energetice, dar și prin faptul că au membri printre statele acestei regiuni, în timp ce statele nemembre dezvoltă la rândul lor relații cu NATO și UE.

A doua parte a cărții, intitulată *Energy Security Strategies in the Wider Black Sea Region*, regroupează în trei subregiuni statele analizate, cu scopul de a găsi un numitor comun care să le organizeze în interiorul unei regiuni de altfel mai puțin omogene. Prima categorie include cele trei țări membre NATO — România, Bulgaria și Turcia. A doua include statele din estul Europei — Republica Moldova, Ucraina, Federația Rusă. A treia este constituită din regiunea caucaziană — Georgia, Armenia și Azerbaidjan.

Cu grija de a ilustra cât mai bine cu putință atât profilul regiunii cât și profilul fiecărui stat studiat, autorii și-au construit cercetarea în jurul câtorva criterii comune. Astfel, lectura acestei a doua părți a cărții ne oferă informații generale despre state, dar și informații specifice despre autoritățile instituționale naționale responsabile în sectorul energetic, cadrul legislativ național, infrastructuri, tipuri de resurse energetice naționale, dimensiunea importului de resurse, punctele slabe ale sistemelor naționale și capacitatea lor de a face față crizelor etc.

Astfel, cititorii beneficiază de un volum consistent și articulat de informații cu privire la un domeniu care, așa cum precizează Iulian Chifu în prefața cărții, atinge trei niveluri, funcționalitatea militară și de securitate — ce ține de Securitatea Energetică Primară; susținerea serviciilor domestice critice — ce ține de Securitatea Energetică Secundară; menținerea vitalității economice — pe un al treilea plan de securitate.

Ruxandra Iordache

Despărțământul Central ASTRA Brașov, 1870-2011, Ediție îngrijită de Academician Alexandru Surdu, Președintele despărțământului Central ASTRA Brașov, Brașov, Editura Lux Libris, 2011, 202 p.

Așa cum aflăm din primul studiu semnat de Acad. Alexandru Surdu și publicat în acest consistent volum cu titlul *Asociațiunea Transilvană Pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român – ASTRA (1861-2011)*, ideea înființării renumitei societăți culturale este lansată de Avram Iancu încă din anul 1852, când, împreună cu Axente Sever și Simion Bărnuțiu, a propus instituirea acesteia ca expresie a deșteptării conștiinței naționale românești și a nevoii de recunoaștere a românilor în Transilvania. Îmbrățișată de Gheorghe Barițiu, de Ioan și Andrei Mureșan, de Ioan Pușcariu, Alexandru Sterca-Șuluțiu, Paul Văsici și alții, ideea aceasta a fost pusă în practică prin activitatea neobosită a Mitropolitului Andrei Șaguna, care pe lângă sarcinile culturale și instructiv-educative pe care și le-a asumat prin Biserica Ortodoxă Ardeleană, în 1860 „a înaintat guvernatorului Lichtenstein al Ardealului cererea pentru aprobarea Astrei și a solicitat lui Timotei Cipariu, George Barițiu și Ioan Pușcariu să elaboreze câte un proiect de statut, din care, în 1861, alcătuieste statutul Astrei, participă la constituirea ei și este ales președinte“. Din acel moment „până în 1950, toți marii cărturari ai Transilvaniei au fost membri ai acestei Asociațiuni“.

Virtutea întemeietoare cultural a Astrei în epocă și semnificația acesteia până în zilele noastre, cuprinzând și răspunsul la întrebarea referitoare la în-săși supraviețuirea culturii române într-un spațiu și într-un timp politic vitregit de istorie sunt evidențiate mai cu seamă în aceste rânduri evocatoare: „Astra a reprezentat o adevărată academie populară a românilor încurajând, stimulând și organizând învățământul, știința, cultura în genere, literatura și artele în mod special. Astra a întemeiat primele școli pentru adulți la sate, cu ajutorul învățătorilor și preoților. A publicat abecedare și cărți populare. A înființat biblioteci, cele mai importante fiind la Sibiu și Brașov, alături de numeroase biblioteci sătești și case de citire“ (p. 8). Asociația a avut ca obiectiv principal realizarea Marii Uniri, care s-a împlinit în 1918 și s-a desăvârșit în 1919, după constituirea Universității de la Cluj. Desființată ilegal în 1950, Astra a renăscut după decembrie 1989, cu sediul ei central de la Sibiu, cu despărțământele și cercurile ei tradiționale.

Drama culturală a rupturii de societatea inițială și dificultatea reînnoirii cu un trecut eroic și demn, în condițiile unei libertăți înnoite, având însă ca efect și mutații ale mentalului colectiv este surprinsă de Alexandru Surdu cu obiectivitatea ipotetică ușor întristată proprie atitudinii filosofice: „Principial vorbind, sarcina Asociațiunii Transilvane este astăzi chiar mai grea decât la începuturile sale. Există atunci un mare entuziasm cultural-național care astăzi mai pălăie doar. Cele cinci decenii de robie spirituală își spun cuvântul. Se mai adaugă acum noile mijloace

audio-vizuale și o altă atitudine a tineretului, care, în condiții normale, de continuitate culturală, ar fi fost recepționate. Tradițiile, și ele, ar fi evoluat cu specificul lor. Unele obiceiuri, frumoase cândva, nu pot fi reluate, ca atare, după o jumătate de secol. Este necesară o perioadă de readaptare. Brașovenii, de exemplu, au tradiții milenare, pe care le mai păstrează încă, cum este obiceiul junilor, care uimește și astăzi prin măreție și frumusețe, dar el a fost șlefuit în permanență, având, periodic, semnificații preponderent naționale, religioase sau matrimoniale, care s-au estompat cu timpul în favoarea unor aspecte mai mult sportive și festivalice. Dacă obiceiul n-ar fi trecut prin aceste metamorfoze și ar fi trebuit să fie reluat în forma originală, de la începutul acestui secol, n-ar mai fi fost gustat de tineretul de astăzi“ (p. 11).

Despre rolul brașovenilor în sprijinirea spirituală și materială a Astrei, „atât în perioada de căutări din deceniul cinci al secolului al XIX-lea“, cât și în acțiunea de înființare a societății aflăm în studiul semnat de muzeograf Măriuca Radu „Activitatea despărțământului Brașov ASTRA (1870-1918)“. Dacă societatea a fost înființată în 1861 la Sibiu, „pe plan local, la Brașov a luat ființă primul și cel mai puternic despărțământ al Astrei, care a reușit să polarizeze, asemenea societății mamă, întreaga suflare a Țării Bârsei“ (p. 13). Zona Brașovului, aflată în chiar inima României a jucat un rol cultural major în evoluția Astrei, căci la 1 ianuarie 1868 a apărut aici publicația oficială a asociației, revista *Transilvania* redactată de George Barițiu. De asemenea, după constituirea în Adunarea Generală a districtelor Brașov și Trei Scaune din 4/16 ianuarie 1870, „caracteristica fundamentală a activității desfășurate de despărțământul Brașov a constatat în emanciparea economică și spirituală a maselor, împletită cu o continuă laicizare. Un alt mare merit al Astrei a fost că, sprijinind material pe fiii de țărani și meșteșugari aflați în școli, și-a creat o intelectualitate legată de aspirațiile poporului, care își va pune întreaga capacitate de muncă pentru atingerea nobilelor scopuri ale «Asociațiunii», mergând până acolo — cum este cazul brașoveanului Andrei Bârseanu — încât să înapoieze suma ce i-a fost acordată ca stipendiu în timpul școlii spre a fi folosită la ajutorarea altor tineri“ (p. 19).

Despre cazurile exemplare ale unor oameni care dovedesc că românii au știut să-și păstreze identitatea, onoarea și demnitatea în ciuda vicisitudinilor politice și sociale este vorba, în fapt, pe parcursul acestei documentate lucrări monografice, cuprinzând, alături de studiile citate mai sus, și alte contribuții valoroase, precum: „Activitatea despărțământului Astra Brașov în perioada interbelică (1918-1938)“, semnat de Margareta Susana Spânu, care semnează și „Nicolae Căliman, Președinte al Despărțământului ASTRA Brașov“, lista cu „Membrii des-

părțământului ASTRA Brașov (1934)“. Regretatul profesor Petre Istrate reconstituie „Reluarea activității despărțământului central ASTRA Brașov“, iar în articolul care îi urmează sunt prezentate „Activități memorabile ale despărțământului ASTRA Brașov“, pentru ca într-un alt articol să fie selectate aspecte importante „Din activitățile recente ale despărțământului ASTRA Brașov“, printre care „Salvarea unui obicei românesc – Junii Brașovului“. Urmează o listă cu „Președinții despărțământului ASTRA Brașov

(1870-1950)“, cu „Conducerea despărțământului ASTRA Brașov 2005“ și „Conducerea actuală a despărțământului ASTRA Brașov“.

Sub aceste titluri se află detalii care nu pot fi surprinse în spațiul unei recenzii, de aceea vă invităm la lectură, cu atât mai mult cu cât volumul este și o reușită grafică în care alături de texte se regăsesc documente și fotografii reprezentative pentru viața și activitatea unor personalități care ar trebui să dea și măsura vremurilor pe care le trăim.

Lorena Păvălan Stuparu

Gheorghe E. Cojocaru

Confruntarea sovieto-română pe frontul ideologic din RSS Moldovenească (1968-1979). Studiu și documente, Iași, Editura Tipo Moldova, 2011, 764 p.

Tensionarea relațiilor dintre România și Uniunea Sovietică, începând cu cea de-a doua jumătate a anilor '60 ai secolului trecut, a fost adeseori minimizată, uneori chiar negată în literatura de specialitate. O nouă lucrare publicată la Chișinău, impresionantă prin conținut, dimensiuni și prezentare grafică, aduce însă noi dovezi care atestă faptul că România comunistă și Uniunea Sovietică au avut numeroase divergențe, concretizate într-o luptă ideologică mai puțin vizibilă. Lucrarea *Confruntarea sovieto-română pe frontul ideologic din RSS Moldovenească (1968-1979). Studiu și documente*, semnată de dr. Gheorghe E. Cojocaru, directorul Institutului de Istorie, Stat și Drept al Academiei de Științe a Moldovei prezintă felul în care cele două state au acționat în privința RSS Moldovenești într-o perioadă marcată de două momente cruciale în politica externă a URSS: anul 1968 (invazia sovietică din Cehia comunistă) și anul 1979 (invazia URSS în Afganistan). Volumul este structurat în două părți, un studiu care analizează modalitățile și mijloacele pe care România și URSS le-au folosit în RSS Moldovenească și documentele prezentate pentru fiecare din cei 12 ani auți în vedere de autor.

Lucrarea prezintă „chestiunea Moldovei“ în contextul general al raporturilor româno-sovietice, fiecare parte folosindu-și toate atuurile pentru promovarea propriilor interese. Pentru Uniunea Sovietică, RSS Moldovenească era „o terasă de la marginea imperiului, care trebuia defrișată până în adâncuri de rădăcinile sale strămoșești românești“ și, în același timp „«o hârtie de turnesol» pentru testarea gradului de loialitate a liderilor români față de conducerea de la Kremlin“ (p. 13). Strategia sovietică urmărea astfel două obiective principale: „să ardă cu fierul roșu orice urmă de «naționalism» românesc în teritoriile aparate de la statul român și să mențină România într-un cadru de obediență și vasalitate perpetuă, pentru a nu admite și a nu anticipa orice eventuale „surprize“ din partea acesteia“ (*Ibidem*).

Încercarea de a susține existența unei limbi moldovenești, falsificarea istoriei și prezentarea României ca stat agresor care ocupase temporar Basarabia se numărau printre principalele metode prin care URSS încerca să șteargă identitatea națională a românilor de dincolo de Prut și să creeze o așa-numită identitate moldovenească. În opinia liderilor sovietici esențială era însă și recunoașterea de către conducerea de la București a existenței „națiunii moldovenești“, distinctă de cea română. „Această recunoaștere, din punctul de vedere al Kremlinului, era necesară pentru a asigura legitimitatea externă a proiectului identitar sovietic, cea internă fiind, bineînțeles «în afara oricăror dubii»“ (p. 15). Cu toate presiunile exercitate asupra României, de a recunoaște existența „națiunii moldovenești“, conducerea comunistă de la București nu a cedat în fața Kremlinului din acest punct de vedere. Nicolae Ceaușescu a declarat că România nu are pretenții teritoriale față de URSS sau alte state vecine, declarație apreciată de conducerea sovietică, care a continuat însă să-și urmărească țelul: recunoașterea „națiunii moldovenești“, prin presiuni la adresa Bucureștiului.

Acest gen de declarații au detensionat relațiile româno-sovietice după tensionatul moment al anului 1968, în special după întâlnirile la cel mai înalt nivel dintre N. Ceaușescu și L. I. Brejnev. Destinderea nu au fost însă resimțită și în privința Republicii Moldova. Confruntarea pe frontul ideologic a continuat, orice referire la apartenența Republicii Moldova la România fiind taxată ca un act de ostilitate și infidelitate de către URSS. Astfel exista o monitorizare completă a tuturor publicațiilor românești, iar publicarea unor lucrări de istorie în care se prezenta istoria reală a ținutului dintre Prut și Nistru era cunoscută la Kremlin, care, direct sau prin intermediul Chișinăului, reacționa imediat. Reacții ostile erau considerate a fi și instalarea unor stații de transmisie lângă Prut astfel încât întreaga populație din RSS Moldoveneas-

că să poată recepționa posturile de radio românești. Iar exemplele pot continua.

De remarcat este faptul că, așa cum reiese din documentele publicate, în pofida opresiunii la care era supusă populația românească din Moldova și a regimului totalitar pe care îl suporta, au fost înregistrate acte de manifestare a identității românești care s-au soldat cu arestarea celor „curajoși“.

Lucrarea pe ansamblu aduce noi mărturii ale procesului de deznăționalizare la care a fost supusă populația românească din dreapta Prutului și-n același timp ale confruntării ideologice româno-sovietice din RSS Moldovenească, confruntare desfășurată desigur în cadrul larg al apartenenței celor două state la blocul socialist.

Cristina Arvatu Vohn

Vasile Pușcaș

Relații internaționale/transnaționale. Ediția a II-a, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2007, 302 p.

Lucrarea semnată de profesorul Vasile Pușcaș, tipărită într-un format insolit de Editura Eikon, este un util suport de curs în domeniul Relațiilor Internaționale. Volumul, structurat în 15 capitole care se articulează precum elementele osaturii, reunește schițe ale unor prelegeri universitare. O serie de paratexte — cuvânt înainte, introducere, lista de abrevieri, glosar, bibliografie, grafice, hărți, tabele — complinesc textul de bază.

Primul capitol — *Studierea relațiilor internaționale* — fixează terminologia specifică, caracterul interdisciplinar, domeniile și metodele de analiză. Capitolul dedicat *Istoriei relațiilor internaționale* identifică trei tipuri de abordări istoriografice — analitică, contextuală și critică — și marchează etapele de evoluție ale sistemului internațional. *Conceptele* cu care se operează în acest domeniu (putere – guvern – suveranitate – sistem politic – factori internaționali), *paradigmele* fundamentale (realismul/idealismul) și versiunile lor adaptate sunt expuse în capitolul al treilea. Capitolul intitulat *Sistemul internațional contemporan* (4) evidențiază trecerea de la polarizarea puterii (SUA–URSS) la poliarchie (după 1990), distinge diversele nivele de analiză în politica internațională și rolul actorilor statali și non-statali. *Analiza politicii externe* face obiectul capitolului 5. Sunt relevate aici tipurile de conduită (activă și reactivă), scopurile (securitatea națională, autonomia, bunăstarea, prestigiul), natura raporturilor (alinieri, neutralitate, nealinieri), metodele de operare (bi/multilaterală), procesul decizional (tipologii și criterii). Funcțiile și scopurile diplomației, principiile și procesul negocierii sunt tratate în capitolul 6: *Diplomație și negocieri*. Sunt apoi definite concepte precum *interes național*, *securitate națională* (7) și *interdependență* (8). Relația dintre economie și politică este conturată în capitolul 9. Borne cronologice precise

marchează aici etapele procesului instituționalizării internaționale a raporturilor economice: 1919, 1945, 1973, 1990. Capitolul 10 — *Drept internațional și organizații internaționale* — urmează același tipar: definirea conceptelor și enunțarea rolurilor statutare. *Relațiile transnaționale* sunt abordate în capitolul 11. Sunt reliefate aici funcțiile interacțiunilor transfrontaliere (pluralismul internațional, interdependența, apariția unor noi actori), domeniile de manifestare (socio-cultural, politic, economic) și efectele provocate de fluxurile de persoane, capital, servicii, informații și idei. Capitolul rezervat *Globalizării* (12) enumeră diversele paliere de manifestare a fenomenului (rețele organizaționale transfrontaliere, integrarea economică mondială, circulația persoanelor, dezvoltarea instituțiilor internaționale, viziunea unitară privind protecția mediului, comerțul internațional cu arme, implementarea unor reguli supranaționale, expansiunea tehnologiei informației, diseminarea valorilor culturale) și exemplifică argumentele pro și contraglobalizare. *Comunicarea internațională*, conexată cu interculturalitatea și propaganda, constituie materia capitolului 13. Sursele, tipurile și formele cooperării, instituțiile internaționale de referință (ONU, OSCE etc.) și instrumentele lor de acțiune sunt prezentate în capitolul 14: *Management internațional — cooperarea și rezolvarea crizelor/conflictelor*. Ultimul capitol — *Ordinea internațională la începutul mileniului al treilea* — punctează rolul predictiv al analistului și menționează câteva dintre elementele care permit anticiparea evoluției evenimentelor în „noua ordine“.

Cu o astfel de structură și aferentele trimiteri bibliografice, această lucrare poate constitui un instrument de lucru pentru studenți, dar și pentru funcționari din administrația centrală sau angrenați în misiuni de reprezentare.

Carmen Burcea